

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการทำการศึกษา วิเคราะห์บทบาทการเมือง “กลุ่มปากน้ำ” ซึ่งเป็นกลุ่มทางการเมืองกลุ่มหนึ่ง ที่ดำรงสถานะและแสดงบทบาททางการเมืองอยู่ภายใต้บริบทของพรรคการเมือง ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้เขียนสนใจบทบาททางการเมืองของกลุ่มปากน้ำในขณะที่สังกัดอยู่กับพรรคประชากรไทย เนื่องจากเล็งเห็นว่า ก่อนหน้านั้นซึ่งสังกัดอยู่กับพรรคชาติไทยไม่น่าจะมีอุดมการณ์ที่แสดงบทบาททางการเมืองในเชิงบวกในพรรคประชากรไทย กล่าวคือ ขณะที่พรรคประชากรไทยเอง มีโครงสร้างของกลุ่มทางการเมืองที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ที่จะสนับสนุนตัวหัวหน้าพรรค ดังที่ เขาวนะ ไตรมาศ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับ โครงสร้าง บทบาท และเป้าหมายของกลุ่มฝักฝ่ายของพรรคประชากรไทยและ พรรคชาติไทย ไว้ใน หนังสือ พรรคการเมืองไทย ภูมิหลังทางโครงสร้างหน้าที่และพัฒนาการทางสถาบัน ไว้ว่า กลุ่มหัวเก่า มีนายสมิทธิ์ เป็นสมาชิกสำคัญ มีบทบาทสำคัญ คือ ช่างชิง อำนาจการนำในพรรค และเป้าหมาย ในการผลักดันแนวนโยบายอนุรักษ์แสวงอำนาจในพรรคและตำแหน่งทางการเมือง ในคณะรัฐบาล ส่วนกลุ่มปากน้ำมีสมาชิกสำคัญคือ วัฒนา มีบทบาทสำคัญเป็นแกนนำอำนาจในพรรคและรัฐบาล(ขณะอยู่ในพรรคชาติไทย) และมีเป้าหมาย คือรักษาฐานอำนาจในพรรค ในคณะรัฐบาล และบทบาทของกลุ่ม เมื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ อุดมการณ์และเป้าหมายทางการเมืองของกลุ่มปากน้ำ ดังปรากฏในบทที่ 3 ทำให้ทราบว่า อุดมการณ์ที่แท้จริง คือ กลุ่มที่รักษาความสัมพันธ์ ระบบอุปถัมภ์ ไว้อย่างเหนียวแน่น ยากที่กลุ่มอื่น ๆ จะเข้ามาแทรกและปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ของกลุ่มได้ ความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์ มีลักษณะสำคัญ คือ เป็น เครือข่ายอุปถัมภ์กลุ่ม ขนาดใหญ่ แต่มีศูนย์กลางอยู่ที่ วัฒนาเพียงคนเดียว และมีสายสัมพันธ์ในแนวตั้ง เรียกว่า ผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ แบบปิรามิด เป็นผลให้การเกิด กลุ่มแตกแยก ในกลุ่มปากน้ำแทบเป็นไปได้ ความสัมพันธ์ที่เห็นเด่นชัด และเป็น สัญลักษณ์ของวัฒนา มาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่อยู่พรรคชาติไทย เป็นความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ประเภทหนึ่ง คือ “เจ้าพ่อ” ที่ถูกกล่าวหาว่ามีความผูกพันและโยงใย ในเครือข่าย ของการ

ประกอบอาชีพศึกษาค้นคว้า ไม่ว่าจะเป็นบ่อนการพนัน ลักลอบขนและจำหน่ายน้ำมันเถื่อน หรือ/การถูกรัฐบาลอเมริกา กล่าวหาว่าพัวพันกับการค้ายาเสพติด ถึงขนาดห้ามเข้าประเทศ พิจารณาโดยภาพลักษณ์ ของประชากรไทย ซึ่งเป็นพรรคอนุรักษนิยม วัฒนาไม่เหมาะจะเข้าร่วมพรรคด้วย แต่ นายสมัครก็รับเข้า เพียงเพื่อต้องการคะแนนเสียงของกลุ่มปากน้ำ ในการต่อรองผลประโยชน์ทางการเมืองกับกลุ่มอื่นเท่านั้น โดยไม่สนใจอุดมการณ์เดิมของพรรคแต่อย่างใด หากจะวิเคราะห์ ในแนวทางของระบบอุปถัมภ์ พันธมิตร ที่เกิดขึ้นระหว่างนายสมัครและนายวัฒนา ต่างฝ่ายต่างมีอำนาจต่อรอง สายสัมพันธ์คู่ตามแนวราบจึงเกิดขึ้น กล่าวคือ ในพรรคเดียว ระหว่างผู้อุปถัมภ์ 2 คน ที่มีฐานะใกล้เคียงกัน ที่ร่วมเป็นพันธมิตร จะเป็นฐานทำให้เกิด กลุ่มแตกแยกขึ้นได้โดยง่าย และความเป็นจริงดังกล่าวก็ประจักษ์แก่นายสมัคร เมื่อ เกิดการจัดตั้งรัฐบาล ความเห็นในพรรคประชากรไทย เกิดแตกเป็นสองขั้ว เกิดเป็น กลุ่มแตกแยกหรือฝักฝ่าย ฝ่ายนายสมัคร สนับสนุน พลเอกชวลิต แต่ วัฒนาและกลุ่มปากน้ำกลับไปสนับสนุน นายชวน เป็นรัฐบาล ยิ่งเป็นเหตุการณ์ที่ชี้ชัดถึง อุดมการณ์ หรือแนวทางทางการเมืองของวัฒนาและกลุ่มปากน้ำได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ มุ่งเน้นที่จะดำรงสถานะ ของกลุ่มและแสดงบทบาททางการเมือง มุ่งเน้นการต่อรอง และ แสวงหาผลประโยชน์สำหรับกลุ่ม หรือ พรรคพวก การแบ่งเป็นฝักฝ่ายหรือการแบ่งเป็นขั้ว ของกลุ่มปากน้ำ มิได้ เป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาพรรคการเมือง ตามแนวทางประชาธิปไตย เป็นไปตามที่ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้วิจารณ์ ไว้ใน “อนาคตการเมืองไทย” สรุปสถานการณ์ทางการเมืองไทยในปัจจุบันและในระยะเวลา 5 ปี (2539) ว่า “การเมืองไทยมีลักษณะ มีสภาพเหมือนกับการมี ก๊ก ม หลายก๊ก ก๊ก หรือ แก๊งอำนาจในระบบการเมืองในปัจจุบัน มีแนวโน้มที่จะคงตัว และชนีกกำลังควบคู่ไปกับการเลือกตั้ง ก๊กและแก๊งเหล่านี้จะกลายเป็นสัญลักษณ์ ของการเมืองไทยในอนาคต ซึ่งมีลักษณะล้ำหลัง กว่า ฝักฝ่าย ในระบบการเมืองอื่น กลุ่มปากน้ำ ก็มีลักษณะเหมือนดังที่ ดร.ชัยอนันต์ฯ แสดงความเห็น ผู้เขียนมีความเห็นว่า “กลุ่มปากน้ำ” น่าจะเป็นตัวแทน หรือสัญลักษณ์การเมืองไทย ตามแนวคิดของ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้อย่างชัดเจนและสมบูรณ์แบบ จากการศึกษาของกลุ่มปากน้ำดังกล่าวข้างต้น นอกจากจะหาข้อสรุป จากความสัมพันธ์ภายในกลุ่มหรือ อุดมการณ์ แนวทาง หรือ เป้าหมายทางการเมืองที่แท้จริงแล้ว อีกประการหนึ่ง ที่ได้ข้อสรุป จากการศึกษา กลุ่มปากน้ำ ในเชิง

โครงสร้างทางอำนาจของกลุ่มการเมืองภายในพรรค เมื่อ พิจารณาจากข้อเท็จจริง จะพบว่า โครงสร้างทางอำนาจของพรรคการเมืองไทย ส่วนใหญ่มีแบบแผนอันเดียวกันเกือบทุกพรรค และต่อเนื่องกันจนเป็นลักษณะร่วมของแบบแผนทางประเพณีปฏิบัติ คือ อำนาจจะรวมศูนย์ อยู่ในตำแหน่งหลัก ๆ กลุ่ม คือ หัวหน้าพรรค เลขานุการพรรค และกรรมการบริหารพรรค โดยลักษณะของอำนาจมักจะลดหลั่นตามตำแหน่งด้วย คือ หัวหน้าพรรคจะมีอำนาจค่อนข้างสูงแบบเบ็ดเสร็จ โดยเฉพาะในอดีต การเกิดการดำรงอยู่และการสิ้นสลายของพรรคจะเป็น ศูนย์รวมอำนาจทั้งในฐานะผู้ริเริ่มก่อตั้งและรวบรวมสมัครพรรคพวกส่วนใหญ่หรือกลุ่มใหญ่ ของพรรคไว้ พรรคการเมืองส่วนใหญ่จึงมีหัวหน้าพรรคคนเดิมดำรงตำแหน่งอยู่เป็นเวลานาน เกือบจะตลอดชั่วอายุของพรรค หากจะมีการหมุนเวียนเวียนผลัดเปลี่ยนทางอำนาจบ้าง ก็เป็นการสืบทอดภายในในกลุ่มเดียวกันหรือกลุ่มบริหารด้วยตนเอง

ลักษณะทางอำนาจของกลุ่มการเมืองที่หมุนเวียนอยู่ในกลุ่มอุปถัมภ์เดียวกัน ไม่มีช่องทางให้มีการเคลื่อนไหวทางอำนาจของสมาชิกภายในองค์กร เนื่องจากเป็นแบบปิด ก่อให้เกิดภาวะกดดันของเส้นทางความก้าวหน้า ก่อให้เกิดปัญหาเบี่ยงเบนทางพฤติกรรม โดยเฉพาะปัญหาการเมืองภายในพรรค สร้างฝักฝ่ายของกลุ่มขึ้นมาแข่งขันต่อรองซึ่งเป็น สาเหตุของปัญหาความแตกแยก และการแยกตัวออกไปแสวงหาอำนาจและความก้าวหน้า ภายนอก ซึ่งมีทั้งการย้ายพรรคและการออกไปตั้งพรรคใหม่ ดังจะเห็นตัวอย่าง ของ นาย สมัครฯ ที่แยกไปตั้งพรรคประชากรไทยเองด้วยเหตุผลดังกล่าว

บทบาทสำคัญของกลุ่มทางการเมืองไทย ที่เป็นลักษณะทั่วไปและแบบแผนทาง โครงสร้างของพรรคการเมืองไทย คือ มีลักษณะเด่นที่โครงสร้างทางฐานอำนาจของกลุ่มเป็น สำคัญ ทำให้การต่อสู้แข่งขันเพื่อเข้ากุมศูนย์อำนาจของพรรคเป็นเรื่องสำคัญในการต่อสู้ทาง อำนาจและกลุ่มที่เข้ากุมศูนย์กลางอำนาจของพรรค ก็มีบทบาทนำในการกำหนดทิศทางการ เมืองของพรรคด้วย ส่งผลให้แต่ละกลุ่มอาศัยแนวทางผลประโยชน์ ความต้องการและจุดแข็ง ของกลุ่มคนเป็นปัจจัยกำหนดยุทธศาสตร์ทางการเมือง เพื่อดำรงไว้ซึ่งสถานะทางอำนาจด ภายในพรรค และบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดทางการเมืองภายในเวลาอันสั้น

โดยแนวทางดังกล่าว วิธีการหรือกลยุทธ์ทางอำนาจของกลุ่ม ทำให้บทบาท – หน้าที่ของพรรคส่วนใหญ่มีความโน้มเอียงไปในแนวทางของการเป็นพรรคเฉพาะกิจ

คือเป็นพรรคการเมืองที่มุ่งคอยฉกฉวยโอกาสเพื่อช่วงชิงอำนาจในสถานการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองอย่างเลื่อนลอยและฉาบฉวย

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงบทบาท – หน้าที่หลักของกลุ่มการเมือง หรือ พรรคการเมืองไทย กล่าวได้ว่าบทบาทหลักของพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองภายในพรรคนั้น เป็นบทบาทของการสร้างและดำรงรักษาไว้ซึ่ง ระบบอุปถัมภ์ และมีหน้าที่หลักที่มุ่งเน้นหน้าที่หลักในด้านการใช้อำนาจบริหาร

ในบทบาทของการสร้างและดำรงไว้ซึ่งระบบอุปถัมภ์นั้น เห็นได้จากการที่กลุ่มแกนนำอำนาจในศูนย์กลางอำนาจพรรคในระบบอุปถัมภ์เป็นเครื่องมือในการแข่งขันต่อสู้และกำจุนบัลลังก์อำนาจของตนภายในพรรคไว้ พร้อมทั้งได้ขยายฐานของเครื่องข่ายอุปถัมภ์จากภายในออกไปสู่ภายนอกพรรค โดยการผลักดันสมาชิกในสังกัดให้ลงสมัครและช่วยเหลือสนับสนุนให้ได้รับเลือกตั้ง เพื่อควบคุมฐานเสียงสนับสนุนขนาดใหญ่ภายใต้สังกัดการอุปถัมภ์ของกลุ่มตน

ส่วนหน้าที่ในด้านการใช้อำนาจบริหารนั้น พรรคการเมืองส่วนใหญ่มุ่งเน้นการทำหน้าที่ด้านบริหารหรือในฝ่ายรัฐบาลเป็นหลัก โดยอาศัยผลพวงจากบทบาทในการสร้างและดำรงไว้ซึ่งระบบอำนาจอุปถัมภ์เป็นปัจจัยในการทำหน้าที่ดังกล่าว กล่าวคือนอกจากกลุ่มอุปถัมภ์ในแกนนำอำนาจพรรคจะมุ่งสร้างกลุ่มอุปถัมภ์ขนาดใหญ่ เพื่อผลในการจัดตั้งหรือได้เข้าร่วมเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลผสมแล้ว ยังมีความพยายามที่จะบรรจุแต่งตั้งสมาชิกในสังกัดเข้าร่วม ในตำแหน่งสำคัญทางการเมืองของฝ่ายบริหารที่ไม่ใช่ตำแหน่งรัฐมนตรีอีกด้วย เช่น ตำแหน่งเลขาธิการรัฐมนตรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังเปิดให้มีช่องทางอื่น ๆ เพื่อเกื้อกูลต่อระบบอำนาจอุปถัมภ์ที่ไม่ได้อยู่ภายในสังกัดของกลุ่มตนอีกด้วย เช่นการเปิด

ช่องทางให้กลุ่มอุปถัมภ์อื่น นอกสังกัดเข้ามีส่วนร่วมในการจัดสรรส่วนแบ่งอำนาจในฝ่ายบริหาร โดยการใช้ระบบโควตา เพื่อเพิ่มฐานเสียงสนับสนุนให้ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายรัฐบาลจากระบบโควตานั้น จะต้องสามารถคุมฐานเสียงของสมาชิกกลุ่มให้ได้ตามจำนวนโควตาที่ตนได้ใช้สิทธิในการเข้าร่วมแบ่งอำนาจนั้น ตลอดระยะเวลาที่ร่วมอยู่ในอำนาจนั้นด้วย

ซึ่งตัวพัฒนาได้ทำหน้าที่ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ในการชักชวน กลุ่มนันทบุรีและกลุ่มอื่น ๆ ได้การร่วมจัดตั้งรัฐบาลและร่วมรักษาฐานเสียงให้รัฐบาลนายชวน ด้วยการกบฏต่อมติพรรค ในการยกมือให้กับฝ่ายรัฐบาล เมื่อมีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ยิ่งระบบหมายพรรคในการเมืองไทย ยิ่งทำให้เห็นว่า ในการจัดตั้งรัฐบาลผสม จะขึ้นอยู่กับขีดความสามารถของกลุ่มแกนนำ เช่นนี้ เป็นเรื่องที่พัฒนาถนัดและมีขีดความสามารถสูงเป็นอย่างยิ่ง

นายพัฒนามีบุคลิกและภาวะผู้นำแบบอำนาจบารมีซึ่งฝังตัวอยู่ในระบบอุปถัมภ์และบริหารสร้างผลกระทบต่อพฤติกรรมทางอำนาจแบบสยบหรือพรรคพวกรวมหัวกันมากกว่าการมีพฤติกรรมทางอำนาจแบบแข่งขันซึ่งต้องอิงกับกติกาและความสามารถเป็นเครื่องตัดสิน โดยเงื่อนไขดังกล่าวทำให้พรรคการเมืองไทยมีกลุ่มอย่างชัดเจนเกิดเป็นระบบหลายพรรค ขาดบรรยากาศของการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญ การมีหลายพรรคจึงไม่ใช่โอกาสของการมีทางเลือกที่หลากหลาย พรรคจึงไม่ใช่ตัวเลือกในการพิจารณาใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนผู้ใช้สิทธิจึงยังคงมุ่งพิจารณาตัวบุคคลหรือกลุ่มทางการเมืองเฉพาะกลุ่มมากกว่าพรรคการเมือง

การที่พรรคแกนนำรัฐบาลจำเป็นต้องทำระบบโควตามาใช้ในการจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองตอบแทนให้แก่กลุ่มการเมืองที่เข้ามาเป็นฐานสนับสนุนนั้น นอกจากพรรคไม่มีโอกาสรักษาแนวนโยบายเดิมและเลือกสรรบุคคลที่ต้องการได้แล้ว ยังนำไปสู่การเป็นสาเหตุของความแตกแยกและความสั่นคลอนในเสถียรภาพทั้งของพรรคแกนนำและรัฐบาลโดยส่วนรวมด้วย ทั้งนี้เนื่องจากพรรคไม่สามารถกำหนดหรือถอดถอนบุคคลของกลุ่มที่ไม่ยินยอมได้ ขณะเดียวกันการแข่งขันแย่งชิงอำนาจทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่มย่อยเหล่า

นั่นก็เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือการกำกับควบคุมของพรรค การใช้อำนาจต่อรองข่มขู่เพื่อเรียกร้องอำนาจและผลประโยชน์จึงเกิดอยู่ตลอดเวลา เกินกำลังความสามารถที่พรรคแกนนำจะจัดระบบในการประนีประนอมหรือประสานประโยชน์ให้ทั่วถึงเป็นที่พอใจกับทุกกลุ่มได้ ซึ่งจะนำไปสู่การล่มสลายของพรรคแกนนำและรัฐบาลในที่สุด